

**Beslut**

Datum 2024-09-23

Dnr 2023:8098

Sida **1 (18)**

## Beslut

**efter kvalitetsgranskning av högstadiets undervisning om  
kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer vid  
Fridaskolan, Trollhättan i Trollhättans kommun, med  
Fridaskolorna AB som huvudman**

## Inledning

Skolinspektionen har med stöd av 26 kap. 19–20 §§ skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning vid Fridaskolan, Trollhättan avseende undervisningens kvalitet utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer.

Fridaskolorna AB har godkännande att bedriva förskoleklass och årskurserna 1–9 vid Fridaskolan, Trollhättan i Trollhättans kommun enligt Skolverkets beslut den 23 oktober 2000 (dnr 2000:1045).

Granskningens syfte är att granska kvaliteten i de utvalda skolornas undervisning utifrån valda delar av kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer. Granskningen omfattar skolornas arbete med att bland annat förebygga och bemöta intolerans, förtryck och våld, till exempel rasism, sexism, homo- och transfobi samt hedersrelaterat våld och förtryck. Samtliga ämnen i högstadiet ingår i granskningen.

Skolinspektionen gör en samlad bedömning utifrån de kvalitetskriterier som tagits fram för granskningen (se bilaga 1). Om Skolinspektionen bedömer att ett utvecklingsarbete behövs för att höja verksamhetens kvalitet inom något område anges ett utvecklingsområde. En skriftlig redovisning av åtgärder begärs då också av huvudmannen. I bilaga 2 återfinns granskningens författningsstöd.

Skolinspektionen besökte Fridaskolan, Trollhättan den 27 augusti 2024. Besöket genomfördes av utredarna Carl Bexell och Caroline Engskär.

Vid granskningsbesöket inhämtades information om såväl styrkor som utvecklingsområden inom verksamheten. Bedömningarna i detta beslut grundar sig på:

- Två gruppintervjuer med elever
- Två gruppintervjuer med lärare
- En intervju med rektorn
- Dokument som begärts in från huvudmannen och skolan.

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens tjänsteanteckning från besöket för faktakontroll.

De samlade iakttagelserna från de skolor som har ingått i granskningen kommer att presenteras i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. Rapporten är planerad att publiceras våren 2025 och utgör en del av Skolinspektionens regeringsuppdrag om att granska skolornas arbete med det nya kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer.

## Beslut

### **Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck**

Fridaskolan, Trollhättan i Trollhättans kommun uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer **i flera delar** utformas för att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Rektorn behöver inleda ett utvecklingsarbete inom följande del:

- inkludera inslag i undervisningen så att eleverna ges möjlighet att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till hedersrelaterat våld och förtryck

### **Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter**

Fridaskolan, Trollhättan i Trollhättans kommun uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer **i hög utsträckning** utformas för att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter.

### **Uppföljning**

Huvudmannen ska senast **den 24 mars 2025** redovisa till Skolinspektionen vilka förbättringsåtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena och resultat av dessa åtgärder. Som stöd för redovisningen bör bifogad mall användas.

Redogörelsen skickas via e-post, till

[kvalitetsgranskningarsthlm@skolinspektionen.se](mailto: kvalitetsgranskningarsthlm@skolinspektionen.se). Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 2023:8098) i de handlingar som sänds in.

# Skolinspektionens bedömning

## Sammanfattning

**Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer i flera delar utformas för att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck.**

Granskningen av återkommande, aktuell och fördjupad undervisning visar att undervisningen är aktuell och återkommande i olika ämnen och årskurser, samt ger eleverna möjlighet till fördjupning.

Granskningen av ämnesintegrerad undervisning visar att undervisningen är samordnad och sker ämnesintegrerat för att synliggöra olika perspektiv och ge eleverna en helhetsbild av kunskapsområdet.

Granskningen av kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut visar att undervisningen ger eleverna möjlighet att kritiskt granska maktstrukturer kopplat till kön, men i begränsad utsträckning till hedersrelaterat våld och förtryck. Vidare ger undervisningen eleverna möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang, bland annat pornografi. Undervisningen ger även eleverna möjlighet att förstå betydelsen av samtycke och bidrar till att utveckla elevernas förmåga att leva sig in i andra människors situation och erfarenheter.

**Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer i hög utsträckning utformas för att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter.**

Granskningen av ett öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat visar att det finns förhållningssätt i undervisningen för att främja en god samvaro och att lärarna arbetar för att alla elever oavsett könstillhörighet ska vilja och våga reflektera och samtala. Eleverna får även i undervisningen reflektera över hur olika normer som rör könsroller, könsidentitet och sexuell läggning kan påverka och begränsa människors handlingsutrymme.

Granskningen av bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger visar att lärarna hävdar dessa värden och arbetar med att bemöta destruktiva jargonger och uttryck för intolerans i undervisningen, och fördjupar frågorna i undervisningen.

Granskningen av elevdelaktighet visar att eleverna ges möjlighet att vara delaktiga i planering, genomförande och utvärdering av undervisningen.

Nedan framgår vad som ligger till grund för Skolinspektionens bedömning inom respektive område.

## **Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck**

### **Här bedöms:**

- Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning
- Ämnesintegrerad undervisning
- Kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut

### **Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning**

#### **Undervisningen är återkommande, aktuell och fördjupad**

Granskningen visar att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer är aktuell och återkommande i olika ämnen och årskurser samt ger eleverna möjlighet till fördjupning.

Av intervjuer och den information som huvudmannen delgett Skolinspektionen framgår att sexualitet, samtycke och relationer regelbundet återkommer i olika årskurser och ämnen. Tonvikten av undervisningen sker i årskurs 8 då eleverna får arbeta med ett så kallat "områdesarbete" om sexualitet, samtycke och relationer som sker ämnesintegrerat och en kabaré, men exempel ges även på undervisning i årskurserna 7 och 9. Enligt eleverna har det skett en fördjupning vad gäller ämnesinnehåll med stigande årskurser. Detta framgår även av lärarnas beskrivningar av undervisningen, där fördjupningen enligt lärarna främst sker i årskurs 8 och 9. Enligt lärarna finns det ett omfattande samarbete mellan lärarna i arbetslagen för respektive årskurs, så att eleverna ska få såväl bredd som djup i undervisningen. Av intervjuer framgår att lärarna bland annat använder sig av frågelådor, tankekartor, samtal och diskussioner med eleverna samt avstämningar med lärare som tidigare undervisat eleverna för att ta reda på elevernas förkunskaper. Lärarna beskriver att de har nära relationer med eleverna och att de inom arbetslagen utformar undervisningen utifrån elevernas ålder, mognad och tidigare kunskaper.

Undervisning om sexualitet, samtycke och relationer sker bland annat i ämnena biologi, historia, samhällskunskap, svenska, engelska, moderna språk, bild och idrott och hälsa. En lärare berättar till exempel att kunskapsområdet berörs kontinuerligt under hela högstadiet i ämnet historia, där eleverna exempelvis arbetat med skillnader i förutsättningar mellan män och kvinnor. I samhällskunskap har eleverna bland annat arbetat med samtyckeslagen och hur kvinnor och män framställs i olika massmedier. En annan lärare beskriver att undervisningen i biologi utvecklas från årskurs 7 till 9 i takt med att eleverna blir äldre. Eleverna säger att de har arbetat mycket med bland annat relationer, kärlek, samtycke och HBTQI.

Vidare framgår det att undervisningen är uppdaterad och aktuell. Såväl elever som lärare beskriver att eleverna i biologi, samhällskunskap och svenska får arbeta med nyheter, aktuella händelser, brottsmål och frågor som kopplar till sociala medier. Det kan till exempel handla om sexuella trakasserier, hur man ser på olika sexuella läggningar i olika länder eller hur bilder sprids. Vidare framkommer det att skolan sedan cirka ett år tillbaka har tillsatt en arbetsgrupp, bestående av representanter från samtliga arbetslag och elevhälsan samt rektorn, som stödjer lärarna i arbetet med kunskapsområdet. Arbetsgruppen har bland annat i uppdrag att kompetensutveckla kollegiet, skapa en materialbank samt sprida ny information och tips till lärarna. Enligt eleverna märks det att lärarna använder sig av uppdaterat material och eleverna säger att lärarna är noga med att undervisa kring de senaste begreppen och företeelserna.

Lärarna använder sig även av annan kompetens för att fördjupa undervisningen. Av intervjuer och inkommen information från huvudmannen framgår att kompetenser i skolans elevhälsa regelbundet träffar samtliga årskurser i högstadiet och samarbetar med lärarna i undervisningen, exempelvis kring relationer, känslor och samtycke. Enligt lärarna är elevhälsans medverkan i undervisningen en av skolans styrkor i arbete med kunskapsområdet. Vidare besöker eleverna ungdomsmottagningen, som en integrerad del av undervisningen, där personalen bland annat pratar om kroppen, samtycke och pornografi.

## **Ämnesintegrerad undervisning**

### **Undervisningen om kunskapsområdet präglas av ämnesintegrering**

Granskningen visar att undervisningen sker ämnesintegrerat och att lärarna samordnar sin undervisning för att synliggöra olika perspektiv och ge eleverna en helhetsbild av kunskapsområdet.

Av samtliga intervjuer framkommer att lärarna samarbetar såväl inom som över ämnesgränser kring undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer. Lärarna är organiserade i arbetslag som är kopplade till de olika årskurserna. Inom arbetslagen samarbetar lärarna kring ungefär fyra så kallade "områdesarbeten" per läsår i syfte att belysa ett specifikt område utifrån olika ämnesperspektiv. Ett "områdesarbete" i årskurs 8 handlar specifikt om sexualitet, samtycke och relationer. Enligt lärarna är områdena elevnära och ofta baserade på vad som är aktuellt och sker i omvärlden. Lärarnas ambition är att så många ämnen som möjligt ska ingå, även om det ligger en tyngdpunkt på de samhälls- och naturorienterade ämnena. Lärarna säger att de delar med sig av planeringar, material och idéer för olika områdesarbeten till lärarna i de andra arbetslagen, som sedan anpassar dessa till sina elevgrupper. I årskurs 8 sker ett återkommande områdesarbete kring sexualitet, samtycke och relationer, där också elevhälsan medverkar. Inom ramen för områdesarbetet får eleverna skapa

en kabaré genom ett samarbete mellan flera olika ämnen, såsom bild, musik, svenska och samhällskunskap. Föregående läsår handlade kabarén om kärlek och normer över tid. Lärarna samarbetar också inom och mellan ämnen i perioder med ämnesundervisning. Till exempel har eleverna arbetat mycket med jämställdhet i ämnena biologi, samhällskunskap och svenska. Eleverna berättar att lärarna som undervisar i natur- och samhällsorienterande ämnen samarbetar med varandra på vissa lektioner för att bidra med olika perspektiv på de frågor som berörs.

### **Kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut**

#### **Undervisningen ger eleverna möjlighet att kritiskt granska maktstrukturer kopplat till kön, men i begränsad utsträckning till hedersrelaterat våld och förtryck**

Granskningen visar att undervisningen ger eleverna möjlighet att kritiskt granska maktstrukturer kopplat till kön. Av intervjuer med såväl lärare som elever framkommer flera exempel på att lärarna arbetar medvetet med att låta eleverna undersöka olika föreställningar om vad som är manligt och kvinnligt, och hur dessa kan påverka människors livsvillkor. Till exempel så har eleverna i ämnet idrott och hälsa gjort en podcast om normer kopplat till manliga och kvinnliga kroppsideal. I ämnet biologi har eleverna fått skriva ned och diskutera sina föreställningar om vad som är manligt och kvinnligt samt vad som är typiskt manligt och kvinnligt i olika filmklipp. I ämnet historia har eleverna undersökt skillnader i förutsättningar mellan kvinnor och män från antiken fram till nutid för att spegla samtiden. I ämnet samhällskunskap har eleverna bland annat pratat om föreställningar om manliga och kvinnliga yrken samt skillnader i lön mellan könen. Enligt eleverna har de pratat mycket om jämställdhet mellan könen i ämnena biologi, svenska och samhällskunskap.

Granskningen visar emellertid att lärarna i begränsad utsträckning låter eleverna kritiskt granska maktstrukturer kopplat till hedersrelaterat våld och förtryck. I elevintervjuer framkommer några exempel där undervisningen i svenska, biologi och religion berört hederskulturer och att begreppet kan ha kommit upp i diskussioner. Enligt några elever har de dock inte pratat så mycket om hedersrelaterat våld och förtryck. Av lärarintervjuerna framkommer att begreppet bland annat har behandlats i biologi i samband med relationer samt HBTQI där eleverna sett en film om personer som förskjutits från sina familjer på grund av sin sexuella läggning. I ämnet historia har läraren visat hur det såg ut i Sverige på 1800-talet i syfte att visa på att hedersproblematik kan förekomma i olika kontexter. Läraren som undervisar i biologi säger att eleverna som går i årskurs 9 ska få fördjupad undervisning om hedersbegreppet innevarande läsår. En lärare säger dock att skolans utmaning inom kunskapsområdet är undervisning om hedersrelaterat våld och förtryck, och enligt rektorn är det ett område som lärarna tycker är svårt att ta upp.

**Undervisningen ger eleverna möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier**

Granskningen visar att undervisningen ger eleverna möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang, bland annat pornografi.

Av intervjuer framkommer att eleverna i flera olika ämnen och i områdesarbetet kring sexualitet, samtycke och relationer får reflektera kring hur relationer och sexualitet framställs i olika medier, såsom bilder i tidningar och reklam, bilder som delas på sociala medier samt pornografi. När det gäller pornografi så har eleverna exempelvis diskuterat vad som är verkligt och överkligt, vem som är dominant, vilken bild man kan få av sex och hur pornografi kan påverka en sexuell relation. Eleverna har också pratat om pornografi under deras besök vid ungdomsmottagningen.

**Undervisningen ger eleverna möjlighet att förstå betydelsen av samtycke och bidrar till att utveckla elevernas förmåga att leva sig in i andra människors situation**

Granskningen visar att undervisningen ger eleverna möjlighet att reflektera över betydelsen av att sexualitet och relationer präglas av samtycke. Av intervjuer med eleverna och lärarna samt inkommen information från huvudmannen framkommer att eleverna får arbeta med begreppet samtycke kontinuerligt i undervisningen i flera olika ämnen och i områdesarbetet kring sexualitet, samtycke och relationer. Eleverna har till exempel fått diskutera vikten av att samtliga parter ger sitt samtycke vid en sexuell kontakt, kroppsspråkets betydelse, olika gråzoner och vad som kan tolkas som ett ja om någon är påverkad av alkohol. I ämnet samhällskunskap har eleverna även fått undervisning om samtyckeslagen och konsekvenser av sexuella kontakter utan samtycke, kopplat till brott och straff. Av intervjuer framkommer vidare att eleverna som gick i årskurs 9 föregående läsår hade en samtyckesdag där de bland annat fick diskutera olika fall utifrån samtyckeslagen, se en film om samtycke och skapa egna podcasts om ämnet. Enligt lärarna har de andra lärararbetslagen arbetat med liknande moment kring samtycke i årskurs 7 och 8.

Vidare visar granskningen att undervisningen ger eleverna möjlighet att utveckla sin förmåga att leva sig in i och förstå andra människors situation. Av intervjuer med lärarna och inkommen information från huvudmannen framgår att lärarna arbetar mycket med relationer, respekt, empati och acceptans för andra människors olikheter, såväl i undervisningen som under övrig skoltid. En lärare ger som exempel att de i ett områdesarbete kring de olympiska spelen fokuserat på att bygga vänskap och skapa acceptans för andra människor. Eleverna säger att de på olika sätt får arbeta med vänskap, kärlek, empati och hur de kan skapa hälsosamma relationer, exempelvis relationer med en partner eller sina föräldrar.



I ämnet biologi har eleverna arbetat med kärlek och vänskap, exempelvis hur kär man måste vara i en person som man har sexuell kontakt med. I ämnet engelska har eleverna fått göra filmer och skrivit lätttexter om vänskap och i ämnet bild har eleverna fått skapa skulpturer utifrån temat kärlek. Läraren som undervisar i idrott och hälsa säger att hen pratar mycket om empati kopplat till idrotter och tävlingsmoment.

### **Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter**

#### **Här bedöms:**

- Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat
- Bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger
- Elevdelaktighet

#### **Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat**

##### **Det finns förhållningssätt i undervisningen för att främja en trygg samvaro**

Granskningen visar att lärarna i samband med undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer förmedlar förhållningssätt till eleverna för att främja en god samvaro och trygghet i klassrummet.

Av intervjuer med lärarna och eleverna framkommer att lärarna inför undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer bland annat tydliggör för eleverna att de ska respektera varandra, vad som är olämpliga beteenden, att de inte får använda vissa uttryck eller vara nedlåtande samt att det inte finns något rätt eller fel. En lärare ger som exempel att hen tydliggör för eleverna att det kan finnas elever som inte vågar säga vad de tycker och att det är viktigt att vara mjuka mot varandra och låta empati och respekt styra samtalen. Lärarna beskriver även att de verkar för ett gott klassrumsklimat genom att inledningsvis samtala med eleverna om diskrimineringsgrunderna för att eleverna ska få en förståelse för varandras olikheter och respekt för varandra. Skolan har även ordningsregler och ibland närvarar två lärare i klassrummet vid undervisning om kunskapsområdet.

Rektorn uppger att klassrumsklimatet ingår som ett mål i skolans systematiska kvalitetsarbete och att skolans vision är ett förhållningssätt som bland annat kännetecknas av ett öppet samtalsklimat samt "våga, vilja och kunna". Enligt rektorn handlar det om att eleverna ska våga stå för en åsikt och ta initiativ, men inte på bekostnad av någon annan. Vidare säger rektorn att en grundtanke med skolans organisering i form av ett arbetslag för varje årskurs är att lärarna ska arbeta nära sina elever och skapa goda relationer med dem. Goda relationer är,

enligt rektorn, en grundläggande förutsättning för undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer.

### **Det finns strategier i undervisningen för att alla elever oavsett kön ska vilja reflektera och samtala**

Granskningen visar att lärarna arbetar för att alla elever oavsett könstillhörighet ska vilja och våga reflektera och samtala om frågor som rör sexualitet, samtycke och relationer.

I elevintervjuerna framkommer att samtalsklimatet i klasserna kan vara lite fnissigt, men också seriöst när så behövs. Eleverna säger att det nog finns elever som inte alltid är bekväma och trygga med att prata om kunskapsområdet, men att lärarna hanterar det på ett bra sätt och att alla elever är delaktiga. Enligt eleverna känns det också tryggt när elevhälsan deltar i undervisningen. Lärarna ger en liknande bild, och tillägger att eleverna är öppna och intresserade samt duktiga på att berätta och lyssna.

Lärarna beskriver i intervju flera exempel på hur de i undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer arbetar för att främja ett samtalsklimat där alla elever ska vilja och våga samtala. Lärarna använder sig till exempel av frågelådor, låter eleverna samtala i par eller mindre grupper inför samtal i helklass och använder i vissa fall tjej- och killgrupper för att alla elever ska våga komma till tals. Lärarna beskriver därtill att de kan möta enskilda elever i deras önskemål vad gäller samtal och klassrumssituationen.

Vidare framkommer det att skolan använder sig av "ringsamtal" som metod för att skapa gruppgemenskap och för att öva eleverna på att samtala. Vid "ringsamtal" samlas lärare och elever i en ring för att diskutera olika frågor som lärarna väljer eller som eleverna vill ta upp. Det kan till exempel handla om relationer, bemötande, något som skett i skolans verksamhet eller ett innehåll kopplat till olika undervisningsämnen. Skolan har också som strategi att eleverna inom respektive årskurs byter grupper efter varje termin för att alla elever ska lära känna varandra, vilket eleverna i intervjuer uttrycker som positivt. Lärarna säger att de arbetar mycket med att skapa goda relationer elever och lärare emellan för att lägga grunden för ett tryggt klassrumsklimat där elever vågar prata om känsliga ämnen. Såväl elever som lärare säger att lärarna inte undviker känsliga eller svåra frågor i undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer.

### **Undervisningen ger eleverna möjlighet att reflektera över normer som rör könsroller, könsidentitet och sexuell läggning**

Granskningen visar att lärarna ger eleverna möjlighet att i undervisningen reflektera över hur olika normer som rör könsroller, könsidentitet och sexuell läggning kan påverka och begränsa människors handlingsutrymme.

Av intervjuer och inkommen information framkommer att eleverna i undervisningen får reflektera kring olika normer som rör könsroller, könsidentitet och sexuell läggning i bland annat samhällsorienterande ämnen, biologi, svenska och idrott och hälsa. Eleverna uppger att de arbetat mycket om könsroller och normer i områdesarbetet kring sexualitet, samtycke och relationer tillsammans med lärarna och representanter för elevhälsan. Eleverna har till exempel diskuterat och jämfört, såväl i mindre grupper som i helklass, olika normer samt föreställningar om hur killar och tjejer är och hur en drömpartner ska vara. I områdesarbetet fick eleverna även prata om sexualitet, identitet och HBTQI. Läraren som undervisar i biologi uppger att hen pratar mycket med eleverna om normer om manligt och kvinnligt samt normkritik.

### **Bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger**

#### **Lärarna arbetar för att bemöta destruktiva jargonger och uttryck för intolerans i undervisningen, och fördjupar dessa frågor tillsammans med eleverna**

Granskningen visar att lärarna hävdar de värden som läroplanen anger och arbetar med att bemöta destruktiva jargonger och uttryck för intolerans i undervisningen, för att sedan fördjupa frågorna med eleverna.

Av intervjuer med lärarna och eleverna framgår att det sällan förekommer destruktiva jargonger och uttryck för intolerans i undervisningen, och i det fall sådana uttryck förekommer så agerar alltid lärarna direkt och bemöter de aktuella eleverna, antingen direkt i det aktuella sammanhanget eller enskilt. Lärarna nämner även att skolans personal kan arbeta med riktade insatser mot mindre elevgrupper eller hela klasser, exempelvis gällande språkbruk. Rektorn uppger att skolans personal är trygg i hur de ska bemöta elever om de ger uttryck för intolerans. Enligt rektorn har lärarkollegiet pratat om sådana frågor och lärarna har fått dela med sig av exempel på hur de har agerat i olika situationer. Några lärare beskriver att de ofta finns en okunskap hos elever som uttrycker något som är olämpligt. Det är därför viktigt att lärarna möter eleverna och tar reda på vad som ligger till grund för elevens åsikt och vid behov förmedlar kunskap om ämnet, snarare än att anklaga eleven för att göra fel.

Såväl eleverna som lärarna berättar vidare att eleverna generellt kan vara sig själva på skolan. Eleverna kan även se annorlunda ut eller klä sig annorlunda utan att bli utsatta. Eleverna säger i intervju att de har bra sammanhållning i klasserna och att eleverna respekterar varandra. Enligt eleverna satte lärarna en grund i början av områdesarbetet kring sexualitet, samtycke och relationer då de pratade om normer och människors olikheter. Även lärarna uppger att eleverna utifrån ålder och mognad klarar av att visa respekt för varandra i samband med undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer. En lärare säger att hen

förmedlar till eleverna att de har rätt att tänka fritt och tycka vad de vill, men att de inte behöver uttrycka allt muntligt utifrån respekt för varandra.

## **Elevdelaktighet**

### **Undervisningen utgår från elevernas frågor och perspektiv**

Granskningen visar att eleverna ges möjlighet att delta i planering, genomförande och utvärdering av undervisningen.

Av intervjuer med lärarna framkommer att lärarna utformar undervisningen utifrån elevernas tidigare kunskaper, intressen och önskemål via exempelvis anonyma frågelådor, frågor som kommer upp spontant i undervisningen, samtal med eleverna eller skriftliga frågor som eleverna får besvara. Läraren som undervisar i biologi beskriver exempelvis att hen ställer frågor kring kunskapsområdet i elevernas loggböcker, och att hen sedan lyfter in sådant som eleverna beskriver eller önskar i undervisningen. Eleverna uppger att lärarna initialt planerar undervisningen men att de sedan involverar eleverna vad gäller utformning och innehåll, exempelvis genom att de får komma med idéer och förslag på innehåll eller lämna in frågor anonymt via en frågelåda.

Av intervjuer med eleverna och lärarna framkommer vidare att eleverna ges möjlighet att utvärdera undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer. Utvärderingen av undervisningen sker via bland annat loggböcker, muntliga samtal, digitala formulär och enkäter.

## **Identifierade utvecklingsområden**

### **Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck**

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att undervisningen behöver utvecklas inom området enligt följande:

- inkludera inslag i undervisningen så att eleverna ges möjlighet att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till hedersrelaterat våld och förtryck

Av läroplanen framgår att utbildningen ska främja alla elevers hälsa och välbefinnande samt stärka deras förutsättningar att göra medvetna och självständiga val. Skolan ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse för egna och andras rättigheter. I utbildningen ska maktstrukturer kopplade till kön och hedersrelaterat våld och förtryck kritiskt granskas.<sup>1</sup>

---

<sup>1</sup> Lgr 22, avsnitt 1 *Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag.*

Av granskningen framkommer att eleverna i begränsad utsträckning möter inslag i undervisningen som rör hedersrelaterat våld och förtryck och hur dessa kan påverka människors livsvillkor. Skolan ska förebygga och bemöta hedersrelaterat våld och förtryck med kunskap och aktiva insatser. Genom att ge eleverna kunskaper om maktstrukturer som rör hedersrelaterat våld och förtryck kan elever få kunskap om grundläggande rättigheter, såsom kroppslig integritet, att leva ett liv fritt från våld och rätten att få forma och påverka sitt liv.

**Skolinspektionen rekommenderar** därför att rektorn ger lärare förutsättningar att utveckla undervisningen så att hedersrelaterat våld och förtryck integreras i undervisningen om kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer. Det innebär att lärarna behöver arbeta medvetet med att eleverna ges möjlighet att utveckla kunskaper om maktstrukturer kopplade till hederskulturer och reflektera över exempelvis oskuldsnormer, begränsningar av handlingsutrymme och att hedersproblematik omfattar både kvinnor och män. Skolverket material [Hedersrelaterat våld och förtryck – Skolans ansvar och möjligheter](#) kan användas som stöd i arbetet.

### **På Skolinspektionens vägnar**

Beslutet har fattats av Anna-Carin Kostic, beslutsfattare.

Föredragande i ärendet har varit utredare Caroline Engskär. I den slutgiltiga handläggningen av ärendet har även utredarna Carl Bexell och Ewa Mölleryd deltagit.

# Bilaga 1: Underlag för bedömning tematisk kvalitetsgranskning

## Granskningens syfte

Syftet är att granska kvaliteten i de utvalda skolornas undervisning utifrån valda delar av kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer. I granskningen bedöms kvaliteten på undervisningen i förhållande till Skolinspektionens kvalitetskriterier.

Bedömningen görs i förhållande till de kvalitetskriterier Skolinspektionen satt upp i granskningen inom det granskade området, vilka är utformade i enlighet med forskning och beprövad erfarenhet. Inom granskat område bedöms om skolan uppfyller framtagna kvalitetskriterier i hög utsträckning, i flera delar men utvecklingsområden finns eller i låg utsträckning.

## Frågeställning 1

I vilken utsträckning bidrar undervisningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck?

## Kvalitetskriterier

Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning

Ämnesintegrerad undervisning ger eleverna en helhetsbild

Kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut

## Frågeställning 2

I vilken utsträckning bidrar undervisningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter?

## Kvalitetskriterier

Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat

Bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger

Elevdelaktighet

## Bilaga 2: Författningsstöd

Skolinspektionens granskning ska avse den granskade verksamhetens kvalitet i förhållande till mål och andra riktlinjer.<sup>2</sup>

Av skollagen framgår att utbildningen inom skolväsendet syftar till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på.<sup>3</sup> Utbildningen syftar också till att i samarbete med hemmen främja barns och elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare.<sup>4</sup>

Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor.<sup>5</sup> Att utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och grundläggande demokratiska värderingar innebär att det måste finnas kunskap hos såväl lärare och annan personal som hos elever om vad dessa värderingar och rättigheter innebär och hur de kan förverkligas.<sup>6</sup>

Vad gäller elevhälsans roll framgår det av skollagen att den främst ska vara förebyggande och hälsofrämjande. Elevernas utveckling mot utbildningens mål ska stödjas. Elevhälsans arbete ska bedrivas på individ-, grupp- och skolenhetsnivå och ske i samverkan med lärare och övrig personal.<sup>7</sup>

Av läroplanens inledande delar framgår att skolan ska främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Utbildningen ska präglas av öppenhet och respekt för människors olikheter. Det framgår vidare att alla tendenser till diskriminering eller kränkande behandling aktivt ska motverkas. Intolerans, förtryck och våld, till exempel rasism, sexism och hedersrelaterat våld och förtryck, ska förebyggas och bemötas med kunskap och aktiva insatser. Medvetenhet om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet ger en

---

<sup>2</sup> 26 kap. 20 § skollagen (2010:800).

<sup>3</sup> 1 kap. 4 § skollagen.

<sup>4</sup> Ibid.

<sup>5</sup> 1 kap. 5 § skollagen.

<sup>6</sup> Proposition 2009/10:165, *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet*, s. 634.

<sup>7</sup> 2 kap. 25 § skollagen.

trygg identitet som är viktig att utveckla tillsammans med förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar.<sup>8</sup>

Skolan ska vara öppen för skilda uppfattningar och uppmuntra att de förs fram. Den ska framhålla betydelsen av personliga ställningstaganden och ge möjligheter till sådana. Undervisningen ska vara saklig och allsidig. Alla som verkar i skolan ska hävda de grundläggande värden som anges i skollagen och i läroplanen och ta klart avstånd från det som strider mot dem.<sup>9</sup>

Skolan ska aktivt och medvetet främja elevernas lika rättigheter och möjligheter, oberoende av könstillhörighet. Skolan har också ett ansvar för att synliggöra och motverka könsmonster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling. Hur skolan organiserar utbildningen, hur eleverna blir bemötta samt vilka krav och förväntningar som ställs på dem bidrar till att forma deras föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan ska därför organisera utbildningen så att eleverna möts och arbetar tillsammans samt prövar och utvecklar sin förmåga och sina intressen med samma möjligheter och på lika villkor oberoende av könstillhörighet.<sup>10</sup>

Det är inte tillräckligt att i undervisningen förmedla kunskap om grundläggande demokratiska värderingar. Undervisningen ska bedrivas i demokratiska arbetsformer och förbereda eleverna för att aktivt delta i samhällslivet. Den ska utveckla deras förmåga att ta ett personligt ansvar. Genom att delta i planering och utvärdering av den dagliga undervisningen och få välja kurser, ämnen, teman och aktiviteter, kan eleverna utveckla sin förmåga att utöva inflytande och ta ansvar.<sup>11</sup>

Skolan ska aktivt verka för jämställdhet. Skolan ska därmed gestalta och förmedla lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter för flickor och pojkar, kvinnor och män. I enlighet med grundläggande värden ska skolan också främja interaktion mellan eleverna oberoende av könstillhörighet. Genom utbildningen ska eleverna utveckla en förståelse av hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska könsmonster och hur de kan begränsa människors livsval och livsvillkor. Skolan har ett ansvar för att eleverna återkommande under skolgången får möta frågor som rör sexualitet, samtycke och relationer. Utbildningen ska därigenom främja alla elevers hälsa och välbefinnande samt stärka deras förutsättningar att göra medvetna och självständiga val. Skolan ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse för egna och andras rättigheter och förmedla betydelsen av att sexualitet och relationer

---

<sup>8</sup> Lgr 22 avsnitt 1, *Skolans värdegrund och uppdrag, Förståelse och medmänsklighet.*

<sup>9</sup> Lgr 22 avsnitt 1, *Skolans värdegrund och uppdrag, Saklighet och allsidighet.*

<sup>10</sup> Lgr 22 avsnitt 1, *Skolans värdegrund och uppdrag, En likvärdig utbildning.*

<sup>11</sup> Lgr 22 avsnitt 1, *Skolans värdegrund och uppdrag, Rättigheter och skyldigheter.*



präglas av samtycke. I utbildningen ska maktstrukturer kopplade till kön och hedersrelaterat våld och förtryck kritiskt granskas. Eleverna ska även ges möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang, bland annat i pornografi.<sup>12</sup>

I läroplanens andra del om övergripande mål och riktlinjer framgår att skolan aktivt och medvetet ska påverka och stimulera eleverna att omfatta vårt samhälles gemensamma värderingar och låta dem komma till uttryck i praktisk vardaglig handling i olika sammanhang.<sup>13</sup> Avseende skolans mål uttrycks bland annat följande. Att varje elev ska kunna göra och uttrycka medvetna etiska ställningstaganden grundade på kunskaper om mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar samt personliga erfarenheter. Att varje elev respekterar andra människors egenvärde samt deras kroppsliga och personliga integritet, tar avstånd från att människor utsätts för våld, förtryck, diskriminering och kränkande behandling samt medverkar till att hjälpa andra människor.<sup>14</sup> Alla som arbetar i skolan ska i sin verksamhet bidra till att skolan präglas av jämställdhet och solidaritet mellan människor och att eleverna interagerar med varandra oberoende av könstillhörighet. Vidare ska alla som arbetar i skolan aktivt motverka diskriminering och kränkande behandling av individer eller grupper samt visa respekt för den enskilda individen och i det vardagliga arbetet utgå från ett demokratiskt och normmedvetet förhållningssätt.<sup>15</sup>

Läraren ska klargöra och med eleverna diskutera det svenska samhällets värdegrund och dess konsekvenser för det personliga handlandet. Vidare ska läraren öppet redovisa och diskutera skiljaktiga värderingar, uppfattningar och problem. Läraren ska synliggöra och med eleverna diskutera hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter samt hur könsmönster kan begränsa egna livsval och livsvillkor. Undervisningen ska av läraren planeras och genomföras så att eleverna möts och arbetar tillsammans oberoende av könstillhörighet. Läraren ska tillsammans med eleverna utveckla regler för arbetet och samvaron i den egna gruppen.<sup>16</sup>

Skolan ansvarar för att varje elev efter genomgången grundskola kan använda sig av ett kritiskt tänkande och självständigt formulera ståndpunkter grundade på kunskaper och etiska överväganden samt har fått kunskaper inom området sexualitet, samtycke och relationer samt om hedersrelaterat våld och förtryck.<sup>17</sup>

---

<sup>12</sup> Lgr 22 avsnitt 1, *Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag.*

<sup>13</sup> Lgr 22, avsnitt 2.1 *Normer och värden.*

<sup>14</sup> Lgr 22, avsnitt 2.1 *Normer och värden, Mål.*

<sup>15</sup> Lgr 22, avsnitt 2.1 *Normer och värden, Riktlinjer.*

<sup>16</sup> Ibid.

<sup>17</sup> Lgr 22, avsnitt 2.2 *Kunskaper, Mål.*

Läraren ska ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande samt samverka med andra lärare i arbetet för att nå utbildningsmålen. Läraren ska också organisera och genomföra arbetet så att eleven får möjligheter till ämnesfördjupning, överblick och sammanhang samt får möjligheter att arbeta ämnesövergripande.<sup>18</sup>

Avseende elevernas ansvar och inflytande anges i läroplanen bland annat att läraren ska svara för att alla elever får ett reellt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och undervisningens innehåll samt se till att detta inflytande ökar med stigande ålder och mognad. Läraren ska verka för att eleverna oberoende av könstillhörighet får ett lika stort inflytande över och utrymme i undervisningen och även planera och utvärdera undervisningen tillsammans med eleverna.<sup>19</sup>

Vad gäller rektorns ansvar framgår av läroplanen att rektor har inom givna ramar ett särskilt ansvar för att kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck behandlas återkommande i utbildningen.<sup>20</sup>

Läroplanen innehåller kursplaner för varje ämne.<sup>21</sup> Kursplanerna består av syfte och centralt innehåll samt kompletteras av betygskriterier eller kriterier för bedömning.

---

<sup>18</sup> Lgr 22, avsnitt 2.2 *Kunskaper Riktlinjer*.

<sup>19</sup> Lgr 22, avsnitt 2.3 *Elevernas ansvar och inflytande, Riktlinjer*.

<sup>20</sup> Lgr 22, avsnitt 2.8 *Rektorns ansvar*.

<sup>21</sup> Lgr 22, avsnitt 5. *Kursplaner*.